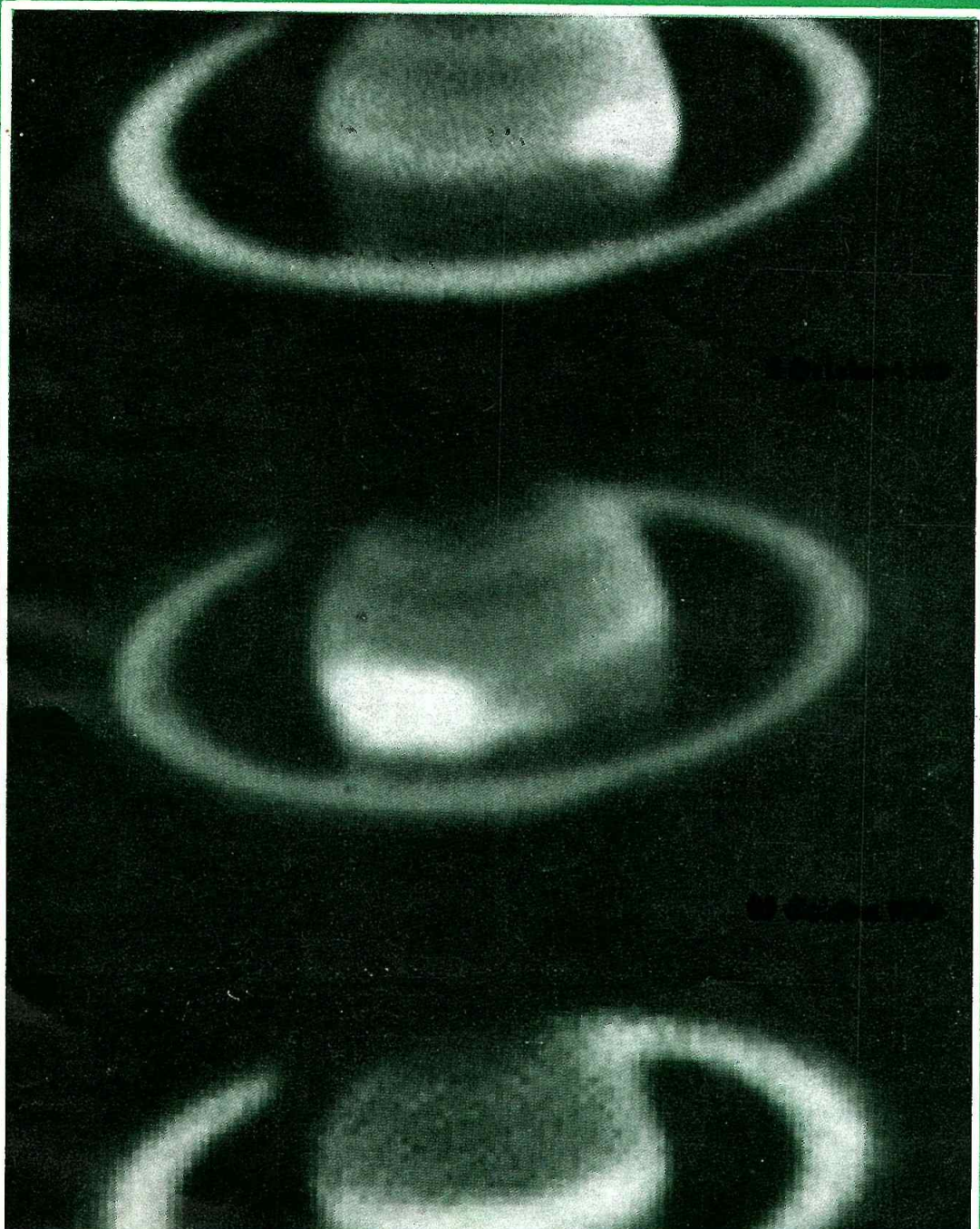

RÍŠE HVĚZD

ROČNÍK 72
CENA 5 Kčs

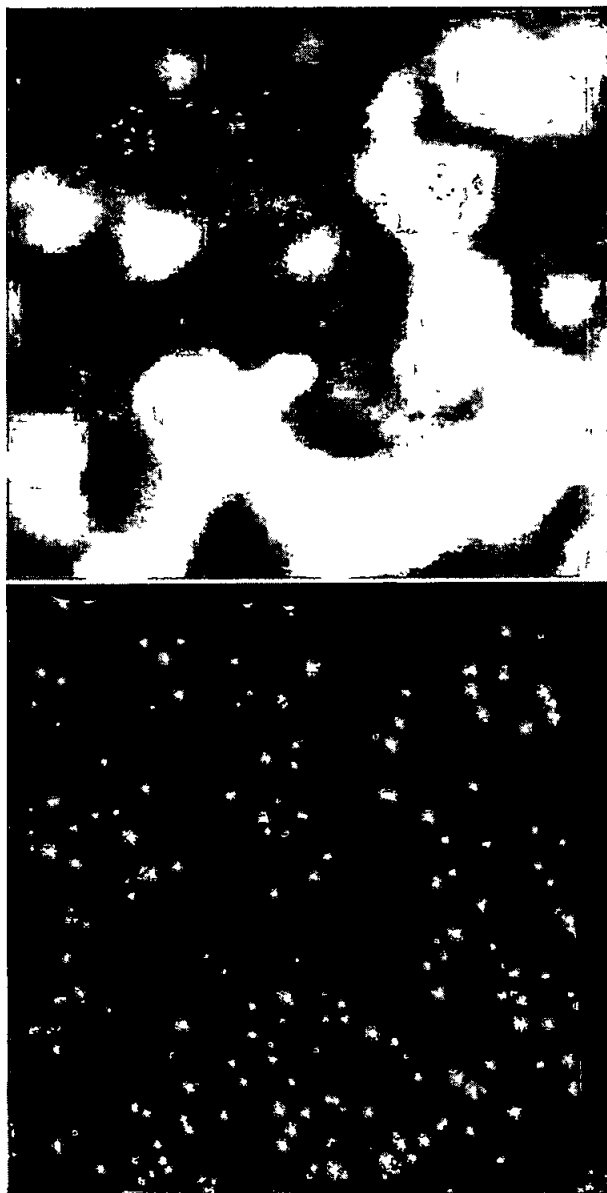
3/91

Velká bílá skvrna na Saturnu (k článku T. Stařeckého) tak, jak se jevila 8., 16. a 23.
října 1990 (1. stránka obálky).

(snímek: ESO — La Silla Observatory)

Přes všechny obtíže, které provázejí Hubbův kosmický dalekohled na oběžné dráze kolem Země, se ukazuje, že dalekohled je i nyní schopen pořizovat snímky daleko kvalitnější než jakýkoliv přístroj na povrchu Země. Dokumentuje to i záběr jedné oblasti kulové hvězdokupy M 14 (vzdálené 70 000 světelných let) — nahoře pozemním dalekohledem, dole Hubblovým dalekohledem.

(snímek: NASA — STSI)

Planetária po americku

V září 1990 se již podesáté konala mezinárodní konference ředitelů velkých planetárií. Toto neformální, volně sdružení, známé pod zkratkou IPDC (International Planetarium Directors Conference), se schází zpravidla po třech letech k výměně zkušeností, poznávání činnosti příbuzných zařízení a navazování užší spolupráce. Pořadatelé desátého setkání bylo pět amerických planetárií na východním pobřeží USA ve městech Washington, D. C., Richmond, Baltimore, Philadelphia a New York.

Konference probíhala americkým tempem, takže v době od 17. do 24. září zhlédli delegáti pět velkých planetárií a muzeí, včetně výběru z jejich programů a výstav, vyslechli asi 30 odborných referátů, absolvovali exkurze do blízkých observatoří a výrobního závodu firmy Spitz, zhlédli několik představení kin Imax a Omnimax a dvě divadelní představení. Z místa na místo se 80 účastníků X. IPDC přepravovalo dvěma autokary. Každé z navštívených planetárií by zasluhovalo podrobnější popis, ale zde chceme sdělit čtenářům spíše obecnější poznatky.

Vzhledem ke známému předstihu americké vědy a techniky byla X. IPDC z našeho hlediska pohledem do budoucnosti. Vedle významného technického rozvoje může však být pro pracovníky a příznivce planetárií v ČSFR zajímavá i programová filozofie amerických planetárií, jejich nabídka pro návštěvníky a v neposlední řadě i způsoby, jakými tato specializovaná kulturní zařízení řeší své existenční problémy v podmínkách tržního hospodářství.

Má-li planetárium kdekoli ve světě úspěšně plnit své poslání, musí mít co největší návštěvnost, musí obstát v konkurenci s jinými kulturními zařízeními a médii, s televizí, filmem, počítačovými programy apod. V průběhu šedesátých a začátkem sedmdesátých let procházela četná planetária v USA krizí, projevující se poklesem návštěvnosti a úvahami, zda planetárium v době rozvinuté informatiky a audiovizuální techniky není přežitkem a zda má budoucnost. Planetária na to reagovala výrazným rozšířením předváděcích možností zavedením nových doplňkových projektorů, světelných a zvukových efektů a nových forem

zábavných programů, využívajících laserové projekce. Koncerty moderní hudby s laserovými efekty sice značně zlepšily návštěvnost, avšak původní poslání planetária tím naplněno nebylo.

Kvalitativní posun v koncepci rozvoje planetárií nastal v sedmdesátých a osmdesátých letech budováním „vědeckých středisek“ (Science Centre). V takovém středisku je vlastní planetárium, označované obvykle jako „hvězdné divadlo“, součástí komplexu zařízení pro popularizaci přírodních a technických věd, včetně astronomie a kosmonautiky. Vědecké středisko zahrnuje pod jednou střechou zejména:

- planetárium;
- moderní interaktivní výstavy, jednak „samoobslužného“ typu, jednak s průvodci a živými demonstracemi;
- kinosál, přednáškový sál;
- kino Imax nebo Omnimax;
- učebny, dílny, laboratoře, knihovnu, studovny;
- moderní přírodovědné či technické muzeum;
- astronomickou pozorovatelnu, hvězdárnu, sluneční dalekohled;
- prodejnu literatury, pomůcek, přístrojů, suvenýrů;
- prodej občerstvení.

Je zřejmé, že takto vybavené středisko je pro široký okruh návštěvníků velmi atraktivní a přímo vybízí k opakovaným návštěvám. Charakter „science centre“ má dnes většina velkých planetárií v USA, četná zařízení v Kanadě a v Japonsku a zatím ojediněle v Evropě (Paříž — la Villette, Helsinky — Vantaa). Snad největším lákadlem do střediska je kino Imax nebo Omnimax, o kterém se zmiujeme dále. Samozřejmě je všude využito počítačů, které jsou jako součást výstav návštěvníkům k dispozici; pomocí přehledného „menu“ si může návštěvník vyvolat z obrazových kompaktních desek jakoukoliv z nesmírného množství obrazových informací. Tak lze trávit třeba dlouhé hodiny nad záběry z kosmických sond a filmy NASA.

K následování této cesty vybízí i nová iniciativa OSN, vyhlášená k Mezinárodnímu

CITÁT MĚSÍCE

Nejhorší jsou lidé, kteří příliš mnoho pracují a příliš málo myslí.

Pjotr Kapica, ruský fyzik, nositel Nobelovy ceny